

Mart van Esterik

Promovendus bij het Utrecht Centre for Water, Oceans and Sustainability Law

11-09-2026

Nature-based solutions in de symbiotische stad: de juridische dimensie

Utrecht University

CENTRE FOR
WATER, OCEANS AND
SUSTAINABILITY LAW

1

Inhoud

1. Introductie
2. Het Europese recht in ontwikkeling
3. Natuurherstelverordening: de stad als ecosysteem
4. Stedelijke vergroening met de Omgevingswet de
Ow: van park tot perk
5. Conclusie

2

Nature-based solutions: definitie

Natuurgebaseerde oplossingen zijn: 'oplossingen die worden geïnspireerd en ondersteund door de natuur, die kosteneffectief zijn en die tegelijk milieu-, sociale en economische voordelen bieden en bijdragen aan het opbouwen van veerkracht.

Dergelijke oplossingen zorgen voor meer diversere natuur en natuurlijke kenmerken en processen in steden, landschappen en zeelandschappen door middel van lokaal aangepaste, hulpbronnenefficiënte en systemische ingrepen. Natuurgebaseerde oplossingen moeten dus gunstig zijn voor de biodiversiteit en het verrichten van een reeks ecosysteemdiensten ondersteunen.' (Preamble (17) Nhv)

3

Het Europese recht ten aanzien van nature-based solutions in ontwikkeling

1992: Habitatrichtlijn

- Focus op specifieke habitattypen en soorten in SBZ's: maar *what about* 'gewone natuur' in de stad?
- Natura 2000-gebieden kunnen voorkomen in steden, maar zullen voornamelijk buiten stedelijk gebied voorkomen.

2021: Klimaatverordening

- Het maken van een algemene klimaatadaptatiestrategie
- Bevorderen natuurgebaseerde oplossingen
- Geen materiele eisen aan klimaatadaptatie in het stedelijk gebied.

2024: Natuurherstelverordening

- Vliegwielen voor nature-based solutions in het stedelijk gebied?

4

Natuurherstelverordening: de stad als ecosysteem

5

Nhv in het stedelijk gebied op hoofdlijnen – I

Doelstellingen van de Nhv

- a) Het langdurige en duurzame herstel van biodiverse en veerkrachtige ecosystemen door middel van herstelmaatregelen;
- b) verwezenlijking van de overkoepelende doelstellingen van de Unie op het gebied van klimaatmitigatie, klimaatadaptatie en bodemdegradatieneutraliteit;
- c) de verbetering van de voedselzekerheid;
- d) De naleving van de internationale verbintenissen van de Unie (bijvoorbeeld het Biodiversiteitsverdrag en het Akkoord van Parijs).

Lidstaten dienen **de stedelijke groene ruimte** en **stedelijke boomkroonbedekking** te herstellen.

Definities:

- a) **Stedelijke groene ruimte**: 'de totale oppervlakte aan in steden of kleinere steden en voorsteden aangetroffen bomen, heesters, struiken, vaste kruidachtige vegetatie, korstmossen en mossen, vijvers en waterlopen (...).'
- b) **Stedelijke boomkroonbedekking**: 'de totale met bomen bedekte oppervlakte in steden, kleinere steden en voorsteden (...)'
 - Zowel blauw als groen!
 - Kwaliteit van het stedelijk groen?
 - Onderscheid tussen publiek of privaat terrein?

6

Nhv in het stedelijk gebied op hoofdlijnen - II

Uiterlijk op 31 december 2030 dienen de lidstaten geen 'nettoverlies' te verzekeren:

- in de totale nationale oppervlakte stedelijke groene ruimte en
- in de stedelijke boomkroonbedekking in stedelijke ecosysteemgebieden

De lidstaten kunnen gebieden uitsluiten indien het aandeel groene ruimte in de stedelijke centra en stedelijke clusters groter is dan 45 procent en het stedelijke boomkroonbedekking groter is dan 10 procent.

Vanaf 1 januari 2031 realiseren de lidstaten een toenemende trend totdat een 'bevredigend niveau' is bereikt:

- in de totale nationale oppervlakte stedelijke groene ruimte, onder meer door de integratie van stedelijke groene ruimte in gebouwen en infrastructuur, en:
- in de stedelijke boomkroonbedekking in stedelijke ecosysteemgebieden
- Monitoring in **zesjarige cycli**
- Beleidsruimte bij de vaststelling van de bevredigende niveaus: resultaat van **het onderhandelingsproces**.
- Maar beleidsruimte is niet onbeperkt: beoordeling moet plaatsvinden op basis van **de meest recente wetenschappelijke bevindingen** en **een richtinggevend kader van de Commissie** (zie: artikel 14 lid 5 Nhv)

7

**Stedelijke vergroening met de Omgevingswet: van park
tot perk**

8

Introductie omgevingswet

- Op 1 januari 2024 in werking getreden
- **Doelstelling:** met het oog op duurzame ontwikkeling, de bewoonbaarheid van het land en de bescherming en verbetering van het leefmilieu in onderling samenhang:
 - a. het bereiken en in stand houden van een veilige en gezonde fysieke leefomgeving en goede omgevingskwaliteit, ook vanwege de intrinsieke waarde van de natuur, en;
 - b. Het doelmatig beheren, gebruiken en ontwikkelen van de fysieke leefomgeving ter vervulling van maatschappelijke behoeften. (Art. 1.3 Ow)
- **17 oogmerken** waarop regels betrekking kunnen hebben: waaronder de natuurbescherming, het tegengaan van klimaatverandering en het beschermen van het milieu. (art 2.1 lid 3 Ow)
- **Taakverdeling natuur in de stad:**
 - Provincies en het Rijk zijn in beginsel verantwoordelijk voor het behalen van de natuurdoelen;
 - Maar de gemeentes zullen essentieel zijn bij de uitvoering van art. 8 Nhv: **een wettelijke taak?**

Utrecht University

CENTRE FOR
WATER, OCEANS AND
SUSTAINABILITY LAW

9

Omgevingswaarde

- **Een resultaatgericht instrument:** een omgevingswaarde bepaalt voor de fysieke leefomgeving in objectieve termen de gewenste staat of kwaliteit. (art. 2.9 lid 2 en 3 onder a Ow)
Bijvoorbeeld: 30% boomkroonbedekking.
- **Bij de vaststelling wordt bepaald:**
 - De **aard van de verplichting**;
 - De **locaties** waarop de omgevingswaarde van toepassing is (dit geeft ruimte voor verschillende normen op wijkniveau);
 - Een **termijn** waarbinnen aan de verplichting moet zijn voldaan (facultatief);
 - Welke **taken en bevoegdheden** zullen worden ingezet. (Art. 2.10 Ow)
- Monitoringsplicht (art. 20.1 lid 1 Ow)
- Programmaplicht (Art. 20.1 (1) EPA)

Utrecht University

CENTRE FOR
WATER, OCEANS AND
SUSTAINABILITY LAW

10

Programma

Een uitvoeringsgericht instrument voor de Nhv.

- Een programma bevat:
 1. **Beleid** voor de ontwikkeling, het gebruik, het beheer, de bescherming of het behoud van de fysieke leefomgeving en;
 2. **Maatregelen** om aan een of meer omgevingswaarden te voldoen of andere doelstellingen in de fysieke leefomgeving te bereiken (art. 3.5 Ow)

In principe vrijwillig, maar soms verplicht om op passende en efficiënte wijze aan de EU-wetgeving te voldoen of omgevingswaarden te realiseren.

Bijvoorbeeld: Een pakket maatregelen op wijkniveau, maar ook kaderstellend voor de uitoefening van bindende bevoegdheden evenals kaders voor de uitoefening van bindende bevoegdheden (bijvoorbeeld: 10% netto winst bij nieuwe ontwikkelingen).

Utrecht University

CENTRE FOR
WATER, OCEANS AND
SUSTAINABILITY LAW

11

Omgevingsplan

- Het omgevingsplan heeft **een brede reikwijdte**: het bevat regels met het oog op de doelen van de Ow over **activiteiten die gevolgen hebben of kunnen hebben** voor de fysieke leefomgeving (art. 4.1 lid 1 Ow)
- Het bevat in ieder geval de regels die nodig zijn met het oog op **een evenwichtige toedeling van functies aan locaties** (ETFAL).
 - **Functie**: een bepaalde rol, taak of dienstbaarheid uit van het onderdeel van de fysieke leefomgeving (boom/groen/nature-based solutions)
 - **Locatie**: omvat een punt, een perceel, een plaats, een gebied, een bouwwerk of ander object als ruimtelijk object in de fysieke leefomgeving. (Bijvoorbeeld een tuin of park).
- De gemeenteraad heeft beleidsruimte bij de vaststelling van het omgevingsplan, en kan verschillende soorten regels opnemen, zoals:
 - **Een verbod** behoudens een vergunning;
 - **Voorwaardelijke verplichtingen**;
 - **Gebodsbepalingen** (!)

Utrecht University

CENTRE FOR
WATER, OCEANS AND
SUSTAINABILITY LAW

12

Mogelijke vergroeningsregels in het omgevingsplan

- Regels over:
 - De inrichting van percelen:
 - Nieuwbouw ([Bijvoorbeeld](#): groennorm van minimaal 5m² per woning)
 - Reguleren van verharding: ([Bijvoorbeeld](#): een bouwperceel blijft voor tenminste 50% onverhard)
 - Bestaande situaties:
 - Renovatie en bindende regels in bestaande situaties?
 - Juridisch ingewikkeld? Gevolgen Nhv?
 - Bomen kappen
 - Geen rijksregels over bomen op erven of in tuinen vanwege te geringe bijdrage aan natuurbescherming (!) (Stb. 2021, 22, p. 310)
 - De gemeente dient een bebouwingscontour houtkap aan te wijzen (Art. 5.165b Bkl).
 - Art. 4:11 APV Rotterdam: het is verboden zonder vergunning van het bevoegd gezag een boom te vellen indien de stamomtrek minimaal 50 cm is op 130 cm boven het maaiveld. Maar uitzondering voor bomen op privaat terrein! Betekenis voor Nhv?
 - Herplantplicht voldoende?
 - De integratie van groen in bouwwerken zoals groene daken of gevels.
 - Momenteel niet mogelijk vanwege de uitputtende werking van het Besluit bouwwerken leefomgeving.

Utrecht University

CENTRE FOR
WATER, OCEANS AND
SUSTAINABILITY LAW

13

Conclusie

- Natuurherstelverordening biedt een kans voor de stedelijke vergroeningsopgave maar vereist een mentaliteitswisseling.
- Gemeente wettelijke taak voor eigen ecosysteem?
- Omgevingswet biedt verschillende instrumenten voor de stedelijke vergroeningsopgave.
- Bindende regels moeten m.i. in zowel bestaande als nieuwe situaties niet bij voorbaat worden uitgesloten.
- Geen mogelijkheden voor groene daken en gevels vanwege uitputtende werking Bbl.

14

Bedankt voor de aandacht!
Nog vragen?
Mail: m.g.vanesterik@uu.nl

15

Utrecht University

DISCLAIMER

The information in this presentation has been compiled with the utmost care,
but no rights can be derived from its contents.

© Utrecht University

16